

2. Вонсович О.С. Перемога Дональда Трампа на президентських виборах у Сполучених Штатах Америки: перспективи для України / О.С. Вонсович // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». – 2017. – Випуск 115. – С. 442-446.
3. Президент України завірив вибраного президента США Дональда Трампа в готовності до активної співпраці в інтересах закріплення стратегічного партнерства // Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/news/prezident-ukrayini-zapevniv-obranogo-prezidenta-ssha-donald-38760>.
4. Трамп: у мене будуть дуже-дуже хороші відносини з Путіним // ВВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/09/160908_prutin_trump_dk.
5. У НАТО назвали оборонні бюджети країн Альянсу // УНІАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1956592-u-nato-nazvali-oboronni-budzeti-krain-alansu.html>.
6. Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views // The New York Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nytimes.com/2016/03/27/us/politics/donald-trump-transcript.html?_r=2.
7. Trump's Team of Rivals, Riven by Distrust // Foreign Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://foreignpolicy.com/2016/12/14/trumps-team-of-rivals-riven-by-distrust>
8. U.S. Presidential Hopeful Trump On Ukraine's Possible NATO Entry: 'I Wouldn't Care' // RadioFreeEurope [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rferl.org/a/trump-ukraine-russia-nato-germany-sanctions/27191920.html>.

Близнюк І.А.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ США

У даній праці розглядаються особливості функціонування політичної системи США на сучасному етапі розвитку.

Ключові слова: політична система, державні інститути, демократична партія, республіканська партія, влада, конгрес, сенат.

Дослідження політичної системи США є важливою складовою науки політологія. Аналізуючи політичну систему розвиненої країни, ми з'ясуємо її найбільш позитивні аспекти і зможемо застосувати їх на практиці. Але насамперед, американська політична система справляє значний вплив на формування політичних систем значної кількості країн, зокрема тих, які знаходяться під її безпосереднім впливом.

Сьогодні США найрозвинутіша економічна держава, в якій повністю склалося постіндустріальне суспільство. США вважаються провідною країною світу, їм належить роль єдиної в наш час "наддержави". Система права в США часто розглядається як зразкова, їй приписується наявність основних рис правової держави.

Об'єктом дослідженням в статті виступає політична система Сполучених Штатів Америки.

Предметом дослідження є розвиток та особливості функціонування політичної системи США на сучасному етапі розвитку.

Метою статті є висвітлення особливості політичної системи США, її правові засади, та проаналізувати специфіку її сучасного функціонування.

Дослідженнями з даної теми займалися такі вчені, як Давид Кушман Койл, Іванян Е.А., Сігрин В.В., Джефрі Стонкеш, Джон Валдез, Майкл Нельсон та інші, які будуть розглянуті у роботі детальніше [1, 45]. Також класичні європейські праці М. Вебера, М. Дюверже, Дж. Сарторі та інші зосереджені в основному на структурних особливостях американської політичної системи та їх наслідках. Самі американські дослідники надають перевагу вивченню впливу партій на політичний процес всередині країни та значенню партії як інституту загалом. Дослідження охоплюють величезний обсяг матеріалу – від загального опису ролі партій та груп тиску В.О. Кі, до кількісних досліджень циклічних явищ впливу зміни партійної структури Конгресу на ступінь згуртованості партій А. Шлезінджера-мл., Е. Б'юела [1] та ін.

Організація механізму влади у Сполучених Штатах зазначала визначального впливу концепції Шарля-Луї Монтеск'є, що, зокрема, передбачало конституювання балансу, рівноваги влад. Іншою його особливістю є те, що державний механізм у Сполучених Штатах побудований на основі принципу жорсткого поділу влади. Загалом, згідно з доктриною жорсткого поділу влади законодавча гілка влади приймає закони, виконавча – впроваджує їх у життя, а судова – тлумачить, а так само вирішує суперечки між двома першими гілками влади. Тлумачення принципу жорсткого поділу влади в розумінні американських державознавців передбачає формальну ізоляваність кожної із влад, відсутність між ними тісних функціональних відносин: виконавча влада має порівняно невелику можливість для втручання у сферу компетенції законодавчої влади, а остання зберігає досить обмежені засоби контролю за діяльністю першої [1, 24]. При цьому обидві влади залишаються незалежними одна від одної. Жорсткий поділ влади передбачає також пряме віднесення виконавчої влади до Президента. В організації виконавчої влади у Сполучених Штатах була сприйнята ідея, відповідно до якої виконавча влада повинна бути централізованою, а тому зосереджуватися в руках однієї, а не декількох посадових осіб.

Конституція не встановлює поділу компетенції у сфері виконавчої влади між Главою держави, членами Кабінету, іншими посадовими особами. Ця влада повністю належить Президенту. Більше того, саме існування Кабінету (міністрів) Конституцією навіть не передбачене. Вважається, що він створений і діє за конституційним звичаєм [6; 20]. Президент ж формально не має права законодавчої ініціативи, хоча є причетним до законотворчого процесу через промульгацію законів або накладання на них вето. “Жорсткість” поділу підкреслюється і в розділі 6 ст. 1 Конституції: “жодна особа, що займає яку-небудь посаду на службі Сполучених Штатів, не може бути членом тієї чи іншої палати, доки перебуває на цій посаді” [2; 285]. Запроваджений Конституцією Сполучених Штатів жорсткий поділ влади передбачає насамперед жорстке розмежування компетенції між трьома вищими органами держави: Конгресом, Президентом і Верховним Судом.

Чітке розмежування компетенції вищих владних структур, будучи поєднаним із взаємними стримуваннями і противагами, покликане забезпечити демократичний характер функціонування владного механізму. Звернення до відповідних положень Конституції Сполучених Штатів дає змогу прокоментувати принцип поділу влади в контексті жорсткого розподілу функцій окремих державних органів. Так, проklamуючи у Преамбулі приналежність усієї влади народу, вона водночас встановлює і її фактичний поділ між різними гілками влади. Розділ 1 ст. 1 Конституції закріплює, наприклад, що всі встановлені в Конституції “повноваження законодавчої влади належать Конгресу Сполучених Штатів” [2; 282]. Розділ 1 ст. 2 проголошує, що “виконавча влада здійснюється Президентом Сполучених Штатів Америки...” [2; 289]. Розділ 1 ст. 3 встановлює, що “судова влада Сполучених Штатів здійснюється Верховним Судом і тими нижчими судами, які будуть час від часу створюватися Конгресом” [2; 292, 293]. Сама ж система стримувань і противаг, покладена в основу організації й функціонування вищих органів держави, втілена в багатьох положеннях Конституції Сполучених Штатів Америки. Зокрема, остання визначає різні способи формування всіх трьох влад: Конгрес обирається виборчим корпусом (розділ 2, 3 ст. 1), Президент – через процедуру “праймеріз” (розділ 1 ст. 2), Верховний Суд формується спільно Президентом і верхньою палатою Конгресу – Сенатом (розділ 2 ст. 2). Ідея стримувань і противаг у її конституційному оформленні пов’язується також із різними строками повноважень вищих органів. Усе це покликано забезпечити достатню самостійність головних ланок державного механізму.

Найголовнішим є те, що в межах системи стримувань і противаг, відповідно до змісту конституційних норм, створено структуру взаємодій і взаємообмежень вищих органів держави, а звідси – трьох поділених влад. Це означає, що всі гілки влади в рамках системи стримувань і противаг є взаємозбалансованими і взаємозалежними. Узагальнено ця взаємозалежність простежується в тому, що діяльність Президента і Верховного Суду здійснюється на основі актів Конгресу. Також у Сполучених Штатах Конгрес може притягати Президента до відповідальності, використовуючи процедуру імпичменту, а Сенат – відхиляти кандидатури на зайняття урядових або інших федеральних посад, 6 запропонованих Президентом. У свою чергу, Президент може перешкодити введенню в дію прийнятого Конгресом закону, застосувавши вето. Члени Верховного Суду призначаються Президентом “за порадою і згодою” Сенату (2/3 голосів присутніх сенаторів), Верховний Суд здійснює функцію конституційного контролю законодавчої діяльності Конгресу і правотворчості Президента. Визнаючи акти представницького органу і Глави держави неконституційними, Суд тим самим припиняє їх дію. Конституційна модель організації виконавчої влади в умовах жорсткого поділу влади характеризується насамперед тією особливістю, що головою виконавчої влади є президент, який обирається безпосередньо чи опосередковано виборчим корпусом.

Уряд формується в позапарламентський спосіб чи за суттєво обмеженої участі парламенту. Конституція Сполучених Штатів із цього приводу говорить: “Президент ...має право за порадою і згодою Сенату призначати послів, інших повноважних

представників і консулів, суддів Верховного Суду, а також інших урядовців Сполучених Штатів” [2; 292]. Позапарламентський спосіб формування уряду у Сполучених Штатах зумовлює відсутність такого важливого елементу системи стримувань і противаг, який має місце у всіх парламентарних та наближених до них змішаних республіках як інститут парламентської відповідальності уряду. У відповідності з американським підходом до проблематики поділу влади Конгрес позбавлений права здійснювати контроль за виконавчою владою, давати їй імперативні вказівки, а так само відправляти керівний орган виконавчої влади у відставку.

Отже, Конгрес позбавлений ефективних важелів безпосереднього впливу на зміст поточної політики, яку здійснює Адміністрація Президента. Це, своєю чергою, частково пояснює, чому відповідальність виконавчої гілки влади перед законодавчою за урядову політику у Сполучених Штатах персоналізована й можлива лише у формі імпічменту щодо Глави держави. Фактично інститут парламентської відповідальності уряду унеможливив би жорсткий поділ влади.

Водночас, виходячи з реалій двопартійної системи, представницький орган на політичному рівні справляє суттєвий вплив на діяльність Адміністрації Президента. Конгрес також міцно утримує в руках самий ефективний засіб контролю за виконавчою гілкою влади – бюджет і його виконання. І хоча Президент готує проект бюджету, він позбавлений можливості вплинути на бюджетні витрати законодавчої та судової гілок влади, які встановлюються без його оцінок і пропозицій. Конгрес же має право доповнювати чи переглядати бюджетні статті. Також Конгрес володіє конституційно передбаченими особливими контрольними повноваженнями в галузі зовнішньополітичної діяльності виконавчої влади. Серед них особливе значення мають: право схвалення міжнародних договорів, затвердження призначуваних Президентом посадових осіб на дипломатичні та інші посади, право оголошення війни тощо. Конституція дає Конгресу можливість сказати останнє слово у справах внутрішньої та зовнішньої політики, у той час як Президент має здійснювати поточне керівництво у відповідних галузях, керувати дипломатичними відносинами і переговорами, а також здійснювати всі санкціоновані Конгресом військові акції. Справляючи стримуючий вплив на Президента, Конгрес попереджує переростання влади Глави держави в абсолютну. Тісне співробітництво в умовах двопартійної системи законодавчої, виконавчої й судової гілок влади забезпечує такий рівень єдності державної влади, який є неможливим в умовах багатопартійної системи.

Взаємовідносини між урядом і главою держави в умовах жорсткого поділу влади характеризує те, що президент поєднує функції глави держави з функціями голови виконавчої влади. Лаконічне формулювання розділу 1 ст. 2 про те, що “виконавча влада здійснюється Президентом Сполучених Штатів Америки...” [2; 289], визначає роль Президента як голови всієї виконавчої гілки влади, тобто всього величезного федерального апарату управління країною. Виконавча влада надана Президенту в особистій формі. У Конституції нічого не говориться про який-небудь вищий колегіальний орган виконавчої влади чи хоча б про структуру органів виконавчої влади.

Реально урядові структури у Сполучених Штатах виконують при Президентові допоміжні функції: Уряд у Сполучених Штатах як самостійний і незалежний орган державної влади відсутній, а міністри, кожен зокрема, підпорядковані й підконтрольні Президенту і мають дорадчий голос. При прийнятті рішень й у здійсненні заходів у сфері виконавчої влади останнє слово завжди належить Президенту. Міністрів та інших посадовців виконавчої влади Президент зміщує цілком самостійно, для цього не вимагається чітких обґрунтувань: Президента не можна заставити працювати з тими, з ким він працювати не може і не бажає. Політику у виконавчій сфері формує також Президент, під керівництвом якого відбуваються офіційні засідання ради міністрів, де вирішуються найбільш важливі питання. В якості голови виконавчої влади Президент досить незалежний від партійного складу Конгресу, він невідповідний йому, невідповідний Парламенту і несе відповідальність лише перед народом, від якого й отримує свій мандат.

В умовах жорсткого поділу влади, таким чином, державні органи, які уособлюють різні гілки державної влади, володіють значною самостійністю один щодо одного та рівні між собою. І законодавча, і виконавча влада (глава держави) отримують свій мандат безпосередньо від народу. Сам уряд розглядається як виконавчий орган, позбавлений будь-яких засобів впливу на парламент, окрім права вето, яке належить фактично президенту, як главі держави.

Принцип жорсткого поділу, як було відмічено, знаходить відображення і в тому, що Президент, який уособлює виконавчу гілку влади й очолює уряд, не може розпускати Парламент, а останній, у свою чергу, не вправі зміщувати посадових осіб виконавчої влади, якщо вони тільки не порушили закон. Для своєї діяльності вони не потребують політичної довіри Парламенту. Головною ж ознакою тут є відсутність відповідальності виконавчої влади перед Парламентом за здійснювану урядом політику.

Як засвідчила більш ніж двохсотлітня практика, в умовах описаної системи стримувань і противаг державний механізм Сполучених Штатів Америки діє злагоджено й ефективно, йому невідомі кризи, порушення балансу влад тощо. Розбіжності між окремими гілками влади, що зовні можуть здаватися непримиренними, особливо в періоди так званого “розділеного правління”, не посягають на взаємодію всіх ланок механізму держави у вирішенні найважливіших політичних, економічних, соціальних задач, що постають перед країною [4; 367].

Пройшовши довгий шлях із моменту прийняття Конституції в 1787 р., державні інститути Сполучених Штатів Америки зуміли без революційних потрясінь, поступальним шляхом пристосуватися до змінних політичних обставин. Відтак, конституційний принцип поділу влади в умовах політичної системи Сполучених Штатів Америки слід тлумачити не стільки у світлі протиставлення повноважень гілок влади, скільки у світлі посилення їх взаємозалежності і взаємодії.

Сучасні дослідники державно-правової системи Сполучених Штатів Америки одностайно відмічають провідну роль Президента серед вищих “політичних” органів державної влади, що поряд із Конгресом і Верховним Судом Сполучених Штатів

справляє більш відчутний вплив на хід державних справ. Внутрішня й зовнішня політика Сполучених Штатів здебільшого формується і здійснюється владою Президента. Реальне положення Президента Сполучених Штатів Америки деякою мірою залежить від розстановки партійних сил у Конгресі. У тих випадках, коли партійна приналежність Президента й більшості в Конгресі співпадає, Глава держави порівняно легко досягає 10 необхідної йому поведінки Конгресу (Президент є неформальним лідером своєї партії до наступних виборів). Коли ж Президент і парламентська більшість належать до різних партійних сил, виникає ймовірність гострих суперечностей між Главою держави і представницьким органом, що можуть доходити аж до загрози імпичменту. Також за такої розстановки політичних сил у Конгресі Президентові важче сформувати Верховний Суд із числа своїх прибічників, що теж неминуче позначається на взаємовідносинах Глави держави та вищого судового органу.

Стабільність політичної системи, конституційного балансу влад, дії системи стримувань і противаг у Сполучених Штатах Америки певною мірою залежить від конфігурації партійних сил, що представлені в системі вищих органів влади держави. Усе ж, за будь-якої розстановки партійно-політичних сил у Палатах Конгресу відсутність строгої партійної дисципліни в партійних фракціях Парламенту є фактором, що посилює положення Глави держави в системі стримувань і противаг. Тому згадана залежність Президента від партійної підтримки з боку Парламенту у Сполучених Штатах не є настільки значимою, як у європейських республіках.

На початку ХХІ ст. політичні партії США зіштовхнулися з новими викликами та перспективами. Масова підтримка та масове членство, ідеологічна визначеність та організаційна згуртованість – це лише частина тих проблем, які вони вирішуватимуть протягом наступних років. Проте, розглядаючи феномен партій США в комплексі генези політичної системи всієї країни, можна дійти висновку, що в своєму особному розвитку протягом трьох століть вони виконували не менш важливі функції агрегування та реалізації інтересів виборців, примирення та відновлення консенсусу у суспільстві, функції, які вони успішно продовжують виконувати і сьогодні. У цьому контексті Республіканська та Демократична партії продовжують залишатися важливими елементами політичної системи США.

Сполучені Штати Америки на сьогодні є єдиною цілком демократичною й економічно успішною країною із президентською формою правління. Хоча європейські країни, з огляду на власний досвід державотворення в повоєнний період відмовилися від президентської форми правління як небезпечної для демократії, у Сполучених Штатах владні повноваження Глави держави ніколи не набували загрозливого характеру завдяки унікальному поєднанню політичних традицій, історичних закономірностей розвитку відносин між центральними органами влади і штатами, виключній політичній вазі та суспільному авторитету судової гілки 11 влади, її значній ролі як судового арбітра у стосунках між гілками влади та ряду інших факторів, серед яких найважливіший – особливості партійної системи цієї країни.

Цілком можливо, що досвід організації президентської республіки у Сполучених Штатах Америки унікальний і намагатися його повторити безпосередньо не варто.

Список використаної літератури:

1. Бостан С. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник/ С. Бостан, С.М. Тимченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 503 с.
2. Боботов С. Конституция Соединенных Штатов (1787 г.). Ст. II. Раздел 1 / С. Боботов, И. Жигачев. – М.: НОРМА, 1997. – 332 с.
3. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді /С. А.Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.
4. Лоуренс Д. Конгрес, Президент и американський опыт: перспективы развития / Д. Лоуренс. – М.: Прогресс, 1994. – 416 с.
5. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Дж. Сарторі. – К.: АртЕк, 2001. – 224 с.
6. Шаповал В. Виконавча влада в розвинутих країнах(конституційно-правовий аспект) / В. Шаповал. – К.: УАДУ, 1996. – 60 с.

Богатко А., Кондратюк І.

ДЕМОКРАТИЧНИЙ РЕЖИМ В УКРАЇНІ

У статті йдеться про загальний стан демократії в Україні, готовність до справжнього демократичного режиму та розуміння українським суспільством поняття «демократія».

Ключові слова: політичний режим, демократія.

Демократія відіграє важливу роль у стабілізації політичної системи; становлення дієвої громадянської самоорганізації спроможне забезпечити легітимність владних інститутів і представництво суспільних інтересів, що сприятиме подальшому демократичному розвитку держави.

Мета: вивчення демократизаційних процесів в Україні; характеристика основних особливостей сучасної української демократії та створення певних рекомендацій щодо подальшої демократизації в Україні.

Питання про демократію вже неодноразово піднімалося всередині країни. З цього приводу можна сказати лише одне: «Скільки людей – стільки думок». Багато хто вважає, що в Україні вкорінився диктаторський режим, інші ж, одягнувши рожеві окуляри, «сміливо крокують в Європу». Протягом усієї своєї історії українці прагнули створити ідеальне суспільство, вільне та рівноправне. Основним важелем був і, на жаль, залишається пошук соціального механізму. Та чи властиво нам, тим хто з покоління в покоління звик нести на собі хрест «раба» та підкорятися комусь, усвідомити що таке демократичне суспільство?